

Riječ na otvorenju izložbe „Vladan Desnica i ‘Desničini susreti’“

predvorje Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3,
Zagreb, ponedjeljak, 14. rujna 2015., 10.30

Poštovane kolegice i kolege, dragi gosti,

prošlo je više od četvrtine stoljeća otkako je projekt u nastajanju *Desničini susreti – okrugli stol o povijesti i kulturi hrvatsko-srpskih / srpsko-hrvatskih prožimanja u hrvatskom prostoru od 15. do 20. stoljeća* u listopadu prevratne 1989. godine bio predstavljen unutar 4. znanstvenog skupa *Komparativno proučavanje jugoslavenskih / južno-slavenskih književnosti* istoimenoga projekta profesora Franje Grčevića i fakultetske Katedre za srpsku i crnogorsku književnost. Kasnije, tek 1995. godine, što na novom studiju slavistike, što preko izbornih predmeta iz *stranih književnosti* za kroatiste, mogli smo ponovno započeti s novom, sličnom aktivnosti. O ostalome što se u hrvatsko-srpskim / srpsko-hrvatskim odnosima događalo devedesetih godina vjerujem da će neki budući *Desničini susreti* imati mnogo materijala, a o tome već s književne strane brine projekt kolege Dušana Marinkovića *Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji / regionalnom kontekstu (aspekti hrvatsko-srpskog kulturnog dijaloga)*. Za našu prigodu izdvojio bih znanstveni skup o Vladanu Desnici iz 1997. godine u organizaciji *Prosvjete* te akademsku 1998/99. godinu kada se osamostaljuje nov, moderan studij južnoslavenskih jezika i književnosti kao dvopredmetni studij; sedam godina toga studija obilježila je hvalevrijedna interdisciplinarnost, jer je bilo omogućeno da se kombinira sa svim studijima na Fakultetu, pa i sa studijem povijesti i kroatistike, i mi smo vjerovali da je pronađen dobar okvir za ono što se i prvobitnim nacrtom projekta *Desničini susreti* zapravo htjelo, a to je proučavanje povijesti i književnosti u komparativnom i interkulturnom kontekstu srednje i jugoistočne Europe te u polju južnoslavenskih književnosti i kultura. Nije stoga slučajno da su se 2005. godine stekli uvjeti za obnovu *Desničinih susreta*, jer su se pojavili i mladi stručnjaci, koji će bez većih opterećenja ući kako u teorijsko-metodološko promišljanje projekta tako i u njegove pojedinačne konkretne krovne teme i nastojanja.

Znalo se od samoga početka da opus Vladana Desnice nije toliko opširan da bi mogao uvijek iznova, praktički iz godine u godinu, davati mogućnosti za nova književna tumačenja. Stoga je odluka da se glavne teme simpozija prošire na druga znanstvena područja i povijesne događaje vezane uz razdoblje Desničina života i njegova književnoga djelovanja bila zaista produktivna.

Nešto je u pomnom prikazivanju projekta o temama simpozija bilo već rečeno pa ću se više osvrnuti na važan metodološki izazov u našim humanističkim znanostima, kojemu „povijesni uvjeti“ u kojima smo djelovali nisu pogodovali, dok nas je opće stanje u historiografiji i znanosti o književnosti sve više opredjeljivalo za moderne komparativne pristupe te za proučavanje i razvijanje interkulturnoga dijaloga u europskom regionalnom kontekstu. Stoga bih ovom prilikom svratio

pozornost na sasvim određenu interdisciplinarnost i interkulturalnost kao najviše doprinose *Desnićinih susreta* premda, vjerujem, i suvremene nacionalne historiografije i nacionalne književne povijesti, mogu za sebe naći mnoštvo dobro obrađenih problema. Naime, ono na što želim upozoriti je ne samo plodna suradnja povjesničara i stručnjaka za književnost iz pretežno (po) dva znanstvena središta, Zagreba i Zadra, Beograda i Novog Sada, što samo po sebi ne bi trebalo biti ništa novo, ali je bilo prilično izazovno. Sjećam se koliko je diplomatske vještine i odlučnosti kolega Drago Roksandić, kao apsolutno najodgovorniji i najzaslužniji za cijelu priču, morao imati da bismo otvorili i kontinuirano održavali određenu „treću veličinu“ ili „zajedničku sredinu“ našim često ideološki, pa i samo metodološki, oprečnim gledištima. Ne samo da nije bilo lako pomiriti dojučerašnje „ljute protivnike“, nego je trebalo uznaostajati i na uspostavljanju novoga povjerenja, kao i na afirmaciji nove interkulturalne paradigme u humanističkim znanostima, koja se u međuvremenu proširila od pedagogije i didaktike preko književne interpretacije i povijesti književnosti do filozofije, psihologije i teologije, s nebrojenim teorijskim nagovorima i metodološkim smjerovima istraživanja kulture, ali i povijesti. Posebno povijesti u europskom regionalnom kontekstu, ne „u regiji“, što se kod nas kao izraz nažalost zloupotrebljava, jer se često bježi od slavistički i historiografski (gledano iz perspektive tih disciplina kao međunarodnih struka) afirmiranih, a kod nas kompromitiranih pojmova poput južnoslavenska filologija, jugoslavistika, pa i južna slavistika, serbokroatistika, povijest jugoistočne Europe ili Balkana, i sl. Niti punih dvadeset i pet godina poslije raspada Jugoslavije mi kao da nismo, zajedno s našim sustručnjacima iz inozemstva, stvorili osnovne uvjete za terminološko usuglašavanje u osnovnim pojmovima. Kada se pitamo koliko je jezika i književnosti na južnoslavenskom području još ćemo kako-tako naći odgovore, ali kada pokušavamo sistematizirati određene međukulturalne pojave u nadnacionalnom kontekstu, još uvijek teško postizemo konsenzus kako na filološko-književnom tako i na području povijesti ili sociologije, osim kada je riječ o podjeli prostora istraživanja na nacionalne i svjetske, zavičajne i globalne procese. Najčešće ne uviđamo upravo zajedničku, interkulturalnu komponentu kao konstitutivnu sastavnicu svih tih procesa i konstrukcija, koji su „na našim prostorima“, da upotrijebim još jednu sintagmu koja nam pomaže da ne bismo morali imenovati određene povijesne ili međuknjiževne zajednice, upisani u naše povijesti, jezik i dijalekte, a u europskim i svjetskim razmjerima tek postaju recentnima. Suvremena postmoderna, migracijska društva se iz mono- i multikulturalnih transformiraju u interkulturalna, pri čemu dinamičan interkulturalni dijalog, međukulturalna književnost, međuknjiževni pisci i međuknjiževna kritika te globalna, transkulturalna zbivanja, a sutra povijest, postaju našom svakodnevicom. Može li od toga okrenuti glavu naša nacionalna filologija i povijest, ako se već teško osvrće na svoju nedavnu jugoslavensku prošlost, udaljujući se od nje bez nužnoga iskustva (koje joj je još pod rukom) za budućnost?

Desnićini susreti pokazali su da ne može i da ne želi. Bilo je u hrvatskom kulturnom i akademskom životu dovoljno spremnih pojedinaca koji su razgovore i istraživanja pod egidom Desnićina djela, ali i upornoga Drage Roksandića i prevrijedne Ivane Cvijović Javorina s brojnim suradnicima, recenzentima i organizatorima i u nesklonim vremenima, prisvojili djelo Vladana Desnice kao važnu međukulturalnu činjenicu, a svoja interdisciplinarna istraživanja otvorili međunarodnom dijalogu. Sudionici *Susreta* nisu bili samo s hrvatske i sa srpske strane, nego su sudjelovali i mnogi stručnjaci iz drugih susjednih znanstvenih zajednica s kojima smo dijelili povijest, prostore i jezike. Uvijek sam bio uvjeren da je njihovo uključivanje, kao i uključivanje drugih inozemnih slavista ili povjesničara, dobra mjera ozbiljnosti i objektivnosti koja bi trebala hrvatsko-srpski dijalog izvesti iz slijepe ulice i postaviti

na nove, korektne odnose. Na ovom mjestu vazda bih podsjećao kolegu Roksandića na izvorni, reciprocitetno zamišljeni srpsko-hrvatski dijalog o kulturi Hrvata u Srbiji, ali su me desetogodišnji uspjeh ovog projekta, kao i organizacija našega studija južne slavistike, podučili da svaka kultura i svaka znanstvena zajednica mora razvijati svoju interkulturalnost za svoju vlastitu korist. Kultura, kao ni znanost, ne živi od reciprociteta, nego od bogatstva poticaja i svoje otvorenosti, slobode.

Zbog toga mi dozvolite da, na kraju, sve nas podsjetim i na jedan nedostatak u sustavu studija na našem Fakultetu, koji već dugo tišti manje studijske grupe, a za naše društvo ipak važne studijske discipline. Riječ je upravo o vrijednostima koje su određene tradicijom europskoga univerzitetskoga života te promovirane *Desničinim susretima*, a to su međunarodni okviri, dvo- i višedisciplinarnost, opći interkulturalni dijalog i svojevrсна interdisciplinarna solidarnost. Naime, neke su se studijske grupe svojom jednopredmetnosti ili ekskluzivnosti zatvorile za kombinacije s manje atraktivnim studijima, pa u zadnjih desetak godina, nekako i neočekivano – baš u znaku internacionalne bolonjske reforme – doživljavamo da se studij južnoslavenskih jezika i književnosti jedva još kombinira sa studijem povijesti i kroatistike, komparativne književnosti ili povijesti umjetnosti, i slično. Možda je prilika, ako je nemoguće tu situaciju promijeniti na razini Fakulteta, da to ispravi fakultetski Centar za komparativno-historijske i interkulturalne studije organizacijom osmišljenih interdisciplinarnih studija na kojima se kompleksnost našega jezičnoga, povijesnoga i općekulturalnoga puta i razvoja neće pojednostavljivati do te mjere da nam jezik i književnost Vladana Desnice sutra budu pomalo strani, kao što su nam danas već nepoznati gotovo svi klasici iz južnoslavenskih književnosti (osim Prešerna i Andrića), a ključni povijesni međaši ili likovi naopako interpretirani. S tom nadom i molbom da se ubuduće u slične projekte ne uključuju samo pojedinci već i naš Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti, jer stanje je opet gotovo alarmantno: procjena našega aktualnoga počasnoga doktora znanosti, profesora u miru Stanka Lasića, da za hrvatsku kulturu srpska književnost treba biti važna jednako kao bugarska, već je davno premašena. Bugarski jezik i književnost ove godine upisalo je trostruko više studenata nego srbistiku, pa se bojim da smo sa statusom „bugarske“ književnosti, kao nama načelno nezanimljive i nepotrebne, na račun bosanske, srpske ili crnogorske književnosti u našem društvu ipak pretjerali; makar i ona čuva ćirilicu kao svoje nacionalno pismo, kao znak svoga identiteta.

Zbog svega toga *Desničini susreti* ostaju kao vrijedna institucija hrvatske akademske zajednice, hrvatske kulture i kulture srpske zajednice u Hrvatskoj. Radi se sada o tome da se rezultati projekta ne samo prezentiraju nego i više afirmiraju u javnosti. Vjerujem da je ova izložba, kao i ona prije dvije godine u Zadru, a lani u Splitu, dobar iskorak u tom pravcu. Čestitam!

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 14 2019.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 14 2019.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XIV, broj 14, 2019.

Glavni i odgovorni urednik
Mihaela Marić

Zamjenik glavnog urednika
Saša Vuković

Uredništvo
Matea Altić, Ivan Grkeš, Marta Janković,
Mario Katić, Igor Krnjeta, Mihaela Marić,
Petar Plastić, Saša Vuković

Urednici pripravnici
Andrija Banović, Alen Obrazović,
Alen Okreša

Redakcija
Matea Altić, Andrija Banović, Ivan Grkeš,
Marta Janković, Mario Katić, Igor Krnjeta,
Mihaela Marić, Alen Obrazović, Alen Okreša,
Petar Plastić, Saša Vuković

Tajnik uredništva
Petar Plastić

Recenzenti
dr. sc. Miroslav Bertoša
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Branimir Janković
Marko Lovrić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Josip Mihaljević
dr. sc. Jasmina Osterman
dr. sc. Martin Previšić
Filip Šimetin Šegvić, asist.
dr. sc. Ivica Šute

Lektura i korektura
Franka Belović, Danijel Blazsetin, Lucijan
Borić, Paula Bradić, Katarina Cukovečki,
Paula Fajt, Tanja Jelinić, Ivana Kovačić,
Ema Maglić, Mateja Papić, Borna Treska

Oblikovanje
Tomislav Vlainić

Prijevod s engleskog jezika
Mateo Gospić, Paula Fajt, Alen Obrazović

Izdavač
Klub studenata povijesti – ISHA Zagreb

Tisak
Tiskara Zelina d.d.

Naklada
Tiskano u 150 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima
izražavaju isključivo stavove i mišljenja
autora i ne predstavljaju nužno stavove i
mišljenja uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Centar za komparativnohistorijske i
interkulturne studije Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Redakcija časopisa Pro tempore im iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva
Klub studenata povijesti – ISHA Zagreb
(za: Uredništvo Pro tempore),
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

Kontakt
pt.urednistvo@gmail.com